

زانکه اورا در جهان باقی و با بر جا بود
 رفت آن استاد استادان و شاگردان ار
 حیف شمع جمع اهل علم و صنعت شد خموش
 گیتی از درد و الم نقش و جودش راسترد
 زین قفس بس مرغ جانش شد ملول از راه شوق
 کدکش از کار اوفتاد از جمله دهر دورنگ
 شد زین رنگ جهان نقش و جودش مات لیک
 بهر پاس حرمت آن اوستاد بی نظیر
 گفت در گوشش سر و ش غیب کای فرخ سرشت
 تن بجان آید در این محنت سرایش از نود
 در جهان درد و ماتم بیش ازین ماندن خطاست
 داشت زان نام و نشان غفاری آن نیکو نهاد
 از پی تاریخ سال رحلتش کردم سؤال
 ناگهان دیدم یکی از جمع شد بیرون و گفت

رسمهای حیرت انگیزی بمعجز تو امان
 هر یکی هستند طومار هنر را ترجمان
 رفت و شد جسم هنر در ماتمش بس ناتوان
 آری از گیتی نیند اهل دانش جز زبان
 بر زنان با بال ایمان شد سوی باغ جنان
 کرد بس در نقشها سرار گیتی را عیان
 ماند پا بر جای آثارش به عالم جاودان
 رسمهایش را بود دوران گیتی پاسبان
 این مکان تنگست ذوق را بیاد در لامکان
 رو بقرآن من نعره تنگسه بخوان
 رخس همت با مسرت سوی ملک جان بران
 تا که غفاری کند با او خدای انس و جان
 دوش از راه خلوص از مجمع روشندلا
 رفت زین عالم کمال الملک سوی ملک جان

۱۳۱۹

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

تا بسوزد قهرمانان ادب را دل فرات با مع علوم انگشت خالی عرصه علم و ادب زین قهرمان

«مستدرک تاریخ شریف رضی»

در هر تألیفی زمینه مستدرک بگرفته موضوعهائیکه بدان تألیف وابستگی
 دارد باقی خواهد بود که بخامه مؤلف و یادبگر دانشمندان نگارش میباید زیرا
 هیچیک از مؤلفین شرط تتبع و استقصاء را نتواند بجای آوردن و بزرگان گفته اند
 ك ترك الاول للاخر نخستین برای پسین بسا چیزها که بر جای نهاده است

و در تاریخ شریف‌رضی برجای مانده هائست که بخشی از آن را دانشمند شهیر و مورخ و نسابه جلیل سید شهاب‌الدین حسینی مرعشی نجفی دامت افاضاته برای مؤلف در نامه قید نموده و فرستاده‌اند و راستی در قسمتی که برجای مانده‌های از شروح نهج البلاغه را یاد کرده و بنام آورده‌اند بر من منتی بزرگ دارند خدایش مزد فراوانت دهاد و بلند نام کناد و من تمام این قسمت را بنام ایشان باورم و عبارت را بطریقی که با سلوب تاریخ شریف‌رضی (کاخ دلاویز) دمساز افتد بگردانم دانشمند نامبرده گوید.

در ص ۱۰

فاطمه مادر شریف‌رضی از زنان محدثه و راویه و عالمه و شاعره بوده است و از اشعار وی چند بیت در کتاب الحدائق الوردیه فی الائمة الزیدیه دیده‌ام.

در ص ۱۷

تریدیدی نیست در اینکه نسب ناصر بدینقرار است ابو محمد الحسن الناصر الصغیر بن ابی الحسن احمد بن محمد الناصر الکبیر الاطروش بن علی بن الحسن بن علی الاصغر بن عمر الاشراف ابن الامام سید الساجدین

در ص ۲۷

منصب نقیب النقباء از همه مناصب بزرگتر و والاتر بوده است نه نقابت و پیدایش نقابت با استدعای علویین در زمان مستعین عباسی شد و نخستین کسیکه بدین منصب مفتخر گردید الحسین النسابه بن احمد المحدث الشاعر بن عمر بن یحیی بن الحسن ذی الدمعة بن زید الشهید بن الامام سید الساجدین؛

در ص ۱۰۰

و نیز از مؤلفات شریف‌رضی که خود در کتابخانه مرحوم استاد علامه

شیخ اسمعیل محلاتی دیدم رساله در عصمت انبیاء و شرحی بر مقنعه مفید بود «۱» و این غیر از شرح شریف مرتضی است بر آن کتاب و از مطالعه آن مقام تبحر شریف رضی در فقه مکشوف می‌گردد .

در ص ۱۲۳

دانشمند نامبرده پانزده شرح دیگر غیر از شرحی که در تاریخ شریف رضی بشمار رفت یافته اند که بترتیب نگاشته می‌گردد و باید دانست که در تاریخ نامبرده شرحی بنام تقایس در شمار شروح نهج البلاغه مذکور گردید و مؤلف در روز ۲۹ تیرماه ۱۳۱۹ در کتابخانه رضویه آنرا دیدم که شرح نهج البلاغه نیست بلکه اقتطاف و التقاطی است که یکی از علمای عامه از فرائد نهج البلاغه نموده است و جامع فهرست کتابخانه رضویه از روی اشتباه آنرا در شمار شروح نهج البلاغه نوشته است بنا بر این تقایس از شمار شروح بیرون است اکنون باز مانده شروح نهج البلاغه را که دانشمند نامبرده بنام آورده است می‌آوریم .

۱- شرح سید افصح الدین محمد حسینی شیرازی گویا نام کتاب المواهب الالهیه فی شرح نهج البلاغه الحیدریه باشد و نسخه بخط نفیس و ورق مجدول و مذهب در کتابخانه مرحوم فاضل معاصر سیدعلی همدانی بود و شارح از علمای عصر صفوی است .

۲- شرح آخوند ملا تاج الدین حسن معروف بملا تاجا و الدماجد فاضل هندی بفارسی و شرح بسیار مفیدی است و این شرح را برای یکی از امرای زمان صفویه نوشته است و نسخه آن در اصفهان در کتابخانه استادم در ریاضیات مرحوم حاج میرزا ابوالهدی کرباسی بود .

۳- شرح دانشمند گرانمایه شیخ بهائی قدس سره و این شرح ناتمامست .

(۱) از شریف رضی آثار بیعتی شریف رضی شناسان انتظار دارند و یقین است هرگاه بیشتر کنجکاو شود آثارش فزونتر مکشوف گردد مؤلف

- ۴- شرح مرحوم شیخ بهائی فرزند مرحوم امین الدوله صدری که از اجله افاضل عصر اخیر بود و کتابی از او بنام فوائد بهائیه چاپ شد. در موضوع ترجمه سلسله خود.
- ۵- شرح استاد در ریاضیات و کلام شاهزاده آزاده مرحوم ابوالحسن میرزا معروف بشیخ الرئیس قاجار و این شرح ناتمام است و در مسافرت اخبری که بنجف اشرف نمودند آنرا بمن ارائه دادند.
- ۶- شرح سید جلیل میرعباس موسوی جزائری متوفی ۱۳۰۶ صاحب تألیفات بسیار از جمله **روائح القرآن فی فضائل امناء الرحمن** و از جمله کتاب دیوان معروف به **رطب العرب**.
- ۷- شرح محدث خبیر میرزا محمد تقی الماسی نواده مولیناالمجلسی فارسی و ناتمام است.
- ۸- شرح محدث بارع شیخ عبدالله بن نورالله بحرانی صاحب عوالم
- ۹- شرح شیخ عبدالله بن سلیمان بحرانی سماهیجی جامع صحیفه علویه ناتمام.
- ۱۰- شرح آخوند ملاعلی علیاری تبریزی که از علمای متأخرین بود و در فنون مختلفه ید طولی داشت و صاحب مؤلفات بسیاریست از جمله کتابی در میراث بنام **انصاح الغوامض** که بچاپ رسیده است.
- ۱۱- شرح استاد در تفسیر و غیره مرحوم علامه زاهد شیخ محمد حسین بن محمد خلیل شیرازی امامی که از اجلای عصر بودند و از شاگردان مرحوم سید مرتضی کشمیری و شیخ مفید شیرازی در سیر وسلوک و عرفان بود و داور تخلص مینمود و در فنون عقلیه از تلامذه حاج شیخ محمد باقر اصطهباناتی شهید بود و در علوم نقلیه از شاگردان مرحوم آخوند ملاکاظم خراسانی و سید

محمد کاظم یزدی و شریعت اصفهانی بود و در سال ۱۳۴۰ از دنیا بر رفت و در رواق عسکریین مدفون گردید این شرح ناتمام است .

۱۲- شرح آخوند ملا حبیب الله کاشانی که در اصل از مردم ساوه بود و در کاشان میزیست و از علمای نامور است و قریب صد تالیف بیادگار گذاشت از جمله کتابی در کنی والقاب و کتبی در چند مجلد مانند کشکول بنام قواایس و کتاب توضیح البیان لتسهیل الاوزان و این شرح مختصر است و گذشته از شرح مذکور شروحنی بر بعضی از خطب بخصوص نوشته است .

۱۳- شرح استاد سید جلیل سید عبدالحسین آل کمونه حسینی بر و جردی و این شرح مختصر است و در روزگاری که اصول کافی نزد او میخواندم آن شرح را میپرداختند و روایت میکند از شیخ محمد حسین کاظمینی و آخوند ملا لطف الله لاریجانی مازندرانی .

۱۴- شرح استاد در سطوح فقهیه و تجوید و ریاضیات میرزا محمد علی ابن محمد نصیر چهاردهی گیلانی و این شرح در سه مجلد میباشد زیادتیه شرح کلمات قصار و شارح نامبرده از مدرسین سطوح نجف اشرف بود و نزدیک پنجاه تألیف و تصنیف دارد و از جمله آثار وی که به چاپ رسیده است شرح مبحث وقت و قبله شرح لعمه میباشد و بسیار شرح نافع است .

۱۵- شرح میرزا محمد علی قراچه داغی تبریزی صاحب کتاب المحجة البضیاء فی شرح خطبة الزهراء

در ص ۱۲۶

ابراهیم مجاب جد شریف رضی نیست بلکه پسر محمد العابد است پسر موسی بن جعفر علیهما السلام و محمد العابد در شیراز مزارعی معروف دارد و ابراهیم مجاب جد بسیاریست از سادات عالیدرجات از جمله سلسله سادات

بهبهانیان تهران و قبر ابراهیم مجاب در رواق حائر حسینی است و قبر ابراهیم المرتضی جد شریف رضی در داخل حرم در پشت سر مبارک و قبر ابراهیم مجاب طرف بالایی سر است .

در ص ۱۲۷

مدفون در کاظمین شریف اجل علی المرتضی است از اولاد شریف رضی که در نام ولقب باعم خود شریف مرتضی شریک بوده است و سید استاد سیدحسن صدرالدین در ضمن درس تصریح بآن فرمود .

ایراک پاره از مطالب لازم و مناسب

۱- مادر ابواحمد پدر شریف رضی از نایبه های زنان عصر خود بوده است و نامش فاطمه دختر احمد بن علی بن ابراهیم الاصفهری .

۲- مادرمادر شریف رضی ملایکه دختر حسن الداعی الصغیر الحسنی امام زیدیه بوده است .

۳- از احفاد شریف رضی سید بزرگوار شاعر ادیب ابوجعفر محمد بن عبدالله بن سید رضی است و دیوان بزرگی دارد و شرحی بر کتاب المجازات النبویه نوشته است و معقب بودن ابوجعفر مذکور محل اختلافست . مرحوم والد و استادام نسابه خبیر آل رسول^ص و مدرس غری سید محمود شمس الدین حسینی متوفی ۱۳۳۸ در زمانیکه سرالنسب بخاری را در خدمتش میخواندم فرمودند درست در نظر من آنستکه وی صاحب عقب بوده و آل بلل در نواحی بغداد از اعقاب او هستند ولی سید استادام سید رضا نسابه بحرانی نجفی معروف بصائغ بطور قطع میفرمودند که وی بدون عقب بوده است .

۴- یکی از دختران شریف رضی فاطمه است الاشراف است که از زنان محدثه و عالمه بوده است علامه متبحر یگانه در فن تاریخ و رجال و تراجم

میرزا عبدالله افندی در باب راجع باحوال زنان عالمه شیعه میگوید که جمعی از فاطمه ست‌الاشراف روایت کرده‌اند و از ازم زرگوارش سید مرتضی علم‌الهدی روایت کرده است .

۵- شروحنی که بر کتاب المعجازات النبویه نوشته‌اند بدینقرار است . شرح ابو جعفر محمد که گذشت و شرح جلال‌الدین سیوطی و شرح کمال‌الدین فارسی قسائی شارح شافیه که از علمای زمان صفویه بوده است و شرح سید عبدالحسین خاتون آبادی وقایع‌نگار شاه سلیمان صاحب کتاب وقایع السنین و الاعوام بطرز منتظم ناصری و شرح سید قوام‌الدین قزوینی صاحب منظومات کثیره و شرح وی بطریق نظم است همچنانکه شیوه وی در تمام آثار که از وی برجای مانده چنین است و این منظومه راملا محسن قزوینی محمد طاهر قزوینی که از شاگردان سید قوام‌الدین مذکور بوده شرح لطیفی نموده است و از مؤلفات ملا محسن مذکور کتاب عوامل است در نحو که اشتباهاً آنرا بملا محسن فیض نسبت میدهند و شرح سید جلیل مفتی میر محمد عباس جزائری

۶- از جمله خدمات بزرگ شریف رضی بخاندان رسول^ص انکار بر قادر عباسی است در سلب سیادت سادات عالیدرجات خلفای فاطمیین مصر که یقین از ذراری طاهره بوده‌اند و شواهد قویه بر سیادت آنان هست و در صدم در رساله مخصوص آنها را بیاورم .

تا اینجا بود نامه دانشمند گرامی که با اندک تغییری در عبارات بیاوردم و از خداوند متعال تأییدات ویرا در نشر آثار سودمند و تألیفات ممتعه خواستارم .